

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ewa Stryczyńska (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki

SSN Jarosław Sobutka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania J. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Tarnowie

o świadczenie rehabilitacyjne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 2 kwietnia 2025 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie

z dnia 30 października 2023 r., sygn. akt IV Ua 12/23,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Decyzją z 17 listopada 2022 r. (Nr [...]) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Tarnowie odmówił J.F. prawa do świadczenia rehabilitacyjnego za okres od 7 października 2022 r. do 4 stycznia 2023 r. W uzasadnieniu organ rentowy

wyjaśnił, że orzeczeniem Lekarza Orzecznika ZUS z 9 listopada 2022 r. odwołującemu zostało przyznane świadczenie rehabilitacyjne na okres 3 miesięcy, tj. od 7 października 2022 r. do 4 stycznia 2023 r. Jednakże 9 października 2022 r. J.P. podjął pracę zarobkową na podstawie umowy zlecenia zawartej z T., o czym nie poinformował ZUS. Wobec powyższego organ rentowy stwierdził, że nie ma on prawa do świadczenia rehabilitacyjnego za ww. okres.

Wyrokiem z 4 kwietnia 2023 r. (sygn. akt IVU 7/23) Sąd Rejonowy w Tarnowie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w sprawie z odwołania J.P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Tarnowie z dnia 17 listopada 2022 r. Nr [...]) przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Tarnowie o świadczenie rehabilitacyjne: oddalił odwołanie. Sąd Rejonowy ustalił, że J.P. pobierał świadczenie rehabilitacyjne nieprzerwanie od 10 stycznia 2022 r. do 6 października 2022 r. Następnie orzeczeniem Lekarza Orzecznika ZUS 9 listopada 2022 r. odwołującemu zostało przyznane świadczenie rehabilitacyjne na okres 3 miesięcy, tj. od 7 października 2022 r. do 4 stycznia 2023 r. Następnie J.P. w 9 października 2022 r. zawarł ze spółką T. z siedzibą w K. umowę zlecenia, na podstawie której zobowiązał się do wykonywania czynności polegających na wykonywaniu usługi jako kierowca kat. B na rzecz tej spółki i za wynagrodzeniem ustalonym w stawce godzinowej. Umowa została zawarta na okres 12 miesięcy, tj. od 9 października 2022 r. do 8 października 2023 r. Za rok 2022 ubezpieczony, z tytułu umowy zlecenia, osiągnął dochód w wysokości 587,04 zł. Zdaniem Sądu Rejonowego w tej sytuacji niewątpliwie miało miejsce wykonywanie pracy zarobkowej przez odwołującego, na podstawie umowy zlecenia zawartej od 9 października 2022 r. Skoro więc doszło do wykonywania działalności zarobkowej i odwołujący osiągnął dochód z tytułu umowy zlecenia w okresie orzeczonej niezdolności do pracy, doszło zatem do utraty przez niego prawa do świadczenia rehabilitacyjnego za cały okres objęty orzeczeniem Lekarza Orzecznika ZUS.

Na skutek apelacji odwołującego, Sąd Okręgowy w Tarnowie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z 30 października 2023 r. (sygn. akt IV Ua 12/23): zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustalił, iż odwołującemu J.P. przysługuje prawo do świadczenia rehabilitacyjnego za okres od 7 października 2022 r. do 4 stycznia 2023 r. Jak wskazał Sąd Okręgowy w uzasadnieniu swojego

stanowiska, apelacja odwołującego okazała się zasadna w części zarzutu naruszenia przepisu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Jak wynika z uzupełnionego stanu faktycznego w toku postępowania przed Sądem odwoławczym, praca zarobkowa, którą skarżący miał wykonywać na podstawie umowy zlecenia z 9 października 2022 r., miała charakter tylko incydentalny. Odwołujący zrealizował tak naprawdę jeden kurs na podstawie tej umowy, bowiem kolejny kurs, który miał być realizowany do Wielkopolski, ostatecznie nie został wykonany przez odwołującego, bowiem zawrócił on z tego kursu do domu, po czym wydał pojazd wraz z dokumentami przedstawicielom firmy T.. Sąd II instancji wskazał też, że spór ma charakter wyjątkowy, z uwagi na szczególne okoliczności faktyczne, które zaistniały w sprawie. Przede wszystkim zaznaczył, że aktywność skarżącego w celu uzyskania wynagrodzenia na podstawie umowy zlecenia miała charakter incydentalny, w pełni został zrealizowany tylko jeden kurs i już ta okoliczność przemawia, aby w przedmiotowej sprawie zastosować prokonstytucyjną wykładnię przepisu art. 17 ustawy zasiłkowej, bowiem sankcja, jaką przewiduje ten przepis, byłaby dla skarżącego zbyt dolegliwa. Zaś z drugiej strony jego dochód uzyskany w wyniku zrealizowania jednego kursu jest znikomy i nie gwarantuje mu nawet minimum życiowego.

Poza tym, jak zaznaczył Sąd Okręgowy, odwołujący znajdował się wówczas w sytuacji przymusowej, bowiem wartość egzekwowanego przez wierzycieli roszczenia w postępowaniu egzekucyjnym wynosiła około 300.000 zł. Można zrozumieć zatem, że skarżący próbował w ten sposób zarobić środki finansowe na pokrycie choćby niewielkiej części zadłużenia. Kolejną istotną okolicznością na którą zwrócił uwagę Sąd II instancji, uzasadniającą prokonsytucyjną wykładnię przepisu art. 17 ustawy zasiłkowej był fakt, że odwołujący od 2017 nieprzerwanie do chwili wyrokowania przez Sąd odwoławczy, pozostawał w stałym leczeniu psychiatrycznym z powodu zaburzeń depresyjnych nawracających, co mogło zaburzyć jego postrzeganie rzeczywistości w tym również rozumienie przepisów ustawy zasiłkowej w tym przepisu art. 17 w związku z art. 22 tejże ustawy. W spornym okresie odwołujący, aż do chwili wydania wyroku przez Sąd odwoławczy, znajdował się w trakcie terapii uzależnień, w związku z wcześniejszym używaniem narkotyków.

Wszystkie wskazane wyżej okoliczności, które zostały ujawnione w toku postępowania przed Sądem odwoławczym, w jego ocenie w sposób niebudzący wątpliwości uzasadniają przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie zachodzą szczególne okoliczności uzasadniające prokonstytucyjną wykładnię przepisu art. 17 w związku z art. 22 ustawy zasiłkowej i odmowę zastosowania sankcji wynikającej z tych przepisów.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie do Sądu Najwyższego złożył organ rentowy, zaskarżając judykat w całości, zarzucając rozstrzygnięciu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 17 ust. 1 mającego w niniejszej sprawie zastosowanie w związku z art. 22 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, poprzez jego błędną wykładnię i w konsekwencji błędne niezastosowanie oraz uznanie, że w sytuacji zawarcia przez ubezpieczonego nowej umowy o wykonywanie usług, do której stosuje się przepisy o zleceniu, w oparciu o którą zobowiązuje się on do wykonywania pracy zarobkowej i pracę tę za wynagrodzeniem realnie wykonuje, w czasie gdy był on już uprawniony do pobierania świadczenia rehabilitacyjnego, możliwym jest przyjęcie, że ubezpieczony nie traci prawa do tego świadczenia, jeżeli uzyskiwane wynagrodzenie nie jest znacznej wysokości, a sam ubezpieczony znajduje się w trudnej sytuacji finansowej, osobistej i zdrowotnej.

W związku z powyższym skarżący organ rentowy wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Tarnowie oraz o zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego okazała się nieuzasadniona.

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, a w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. Zwrócić należy uwagę, że w skardze kasacyjnej podniesiono jedynie jeden zarzut, zarzut naruszenia prawa

materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) – t.j. art. 17 ust. 1 w związku z art. 22 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Oznacza to, że dla oceny trafności tego zarzutu miarodajny jest ustalony stan faktyczny, będący podstawą wydania orzeczenia przez Sąd II instancji, a także - wobec braku podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania - związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi, jako poczynionymi niewadliwe (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do rozstrzygnięcia, czy zawarcie przez J.P. 9 października 2022 r. ze spółką T. z siedzibą w K. umowy zlecenia, rozpoczęcie realizacji umowy i uzyskanie z tego tytułu wynagrodzenia, należy traktować jako wykonywanie pracy zarobkowej przez ubezpieczonego, w rozumieniu przepisu art. 17 ust. 1 w zw. z art. 22 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2780 ze zm.) - co powinno skutkować utratą przez niego prawa do świadczenia rehabilitacyjnego (tak przyjął Sąd Rejonowy, akceptując stanowisko zajęte przez organ rentowy). Czy też mamy w tym przypadku do czynienia z sytuacją wyjątkową, nakazującą zastosowanie prokonstytucyjnej wykładni przywołanego przepisu prawa materialnego – takie stanowisko zajął Sąd II instancji.

Z orzecnictwa Sądu Najwyższego wynika pogląd, że wymieniona w art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa praca zarobkowa, jako negatywna przesłanka prawa do zasiłku chorobowego, nie może być utożsamiana z każdą aktywnością ludzką, zmierzającą do osiągnięcia zarobku, realizowana na każdej podstawie prawnej. W przypadkach sporadycznych, incydentalnych i wymuszonych okolicznościami przejawów aktywności zawodowej przyjmuje się możliwość wyłączenia stosowania tego przepisu (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 5 kwietnia 2005 r., I UK 370/04, OSNP 2005 nr 21, poz. 342; z 12 maja 2005 r., I UK 275/04, OSNP 2006 nr 3-4, poz. 59; z 5 października 2005 r., I UK 44/05, OSNP nr 17-18, poz. 279; z 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, OSNP nr 15-16, poz. 231; z 4 kwietnia 2012 r., II UK 186/11, LEX nr 1216851 czy z 16 marca 2023 r., III USKP 38/22, Legalis nr 2926295).

W szczególnych sytuacjach faktycznych prokonstytucyjna wykładnia przez sądy ubezpieczeń społecznych art. 17 ust. 1 ustawy może więc prowadzić do odmowy jego zastosowania ze względu na to, że sankcja, jaką przewiduje, może być uznana w konkretnym stanie faktycznym za zbyt drastyczną i dolegliwą, a przez to niesłuszną i niesprawiedliwą - w kontekście rodzaju innego zajęcia zarobkowego (jego sporadycznego, incydentalnego, wymuszonego okolicznościami charakteru) lub uzyskanego z tego tytułu dochodu (niewielkich kwot stanowiących kilkuprocentowy ułamek należnego zasiłku chorobowego). Ocena wykonywania przez ubezpieczonego pracy zarobkowej w okresie orzeczonej niezdolności do pracy jest możliwa wówczas, gdy praca ta wykazuje się taką samą lub zbliżoną aktywnością zawodową, jak w okresach, w których ubezpieczony był zdolny do prowadzenia działalności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 stycznia 2024 r., II USK 263/23, Legalis nr 3079003; wyrok Sądu Najwyższego z 30 listopada 2023 r., III USKP 36/23, OSNP 2024 nr 12, poz. 123, str. 108; wyrok Sądu Najwyższego z 16 marca 2023 r., III USKP 38/22, Legalis nr 2926295).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy słusznie uznał, że mamy do czynienia z sytuacją wyjątkową, a aktywność ubezpieczonego w celu uzyskania wynagrodzenia, na podstawie umowy zlecenia, miała charakter incydentalny. Dokonując oceny okoliczności analizowanego przypadku, należy mieć na względzie cel wprowadzenia prawa do zasiłku chorobowego (analogicznie świadczenia rehabilitacyjnego). Ryzykiem chronionym poprzez takie świadczenie jest niemożność wykonywania (kontynuowania lub podjęcia) każdej działalności zarobkowej, zarówno tej, której wykonywanie dawało tytuł do objęcia ubezpieczeniem, jak i wykonywanej równoległe z taką działalnością, a ponadto jakiejkolwiek nowej działalności dającej źródło utrzymania. W sytuacji, kiedy dochodzi do zawarcia epizodycznej umowy, nawet jeśli jej wykonywanie wiąże się z uzyskaniem dochodu, nie ma podstaw, by mówić o podjęciu działalności zarobkowej, która zapewniłaby ubezpieczonemu źródło utrzymania (ubezpieczony uzyskał jednorazowy dochód w wysokości 587,04 zł). Z przywołanego w zarzutach skargi kasacyjnej przepisu materialnego wyraźnie widać, iż chodzi w nim o takie sytuacje, kiedy pobierający zasiłek chorobowy (analogicznie świadczenie rehabilitacyjne) prowadzi działalność zarobkową o charakterze względnie stałym (por. wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja

2024 r., II USKP 42/23, Legalis nr 3076303). Z taką sytuacją nie mamy jednak do czynienia w niniejszym przypadku. Sąd Okręgowy prawidłowo więc zastosował, zgodnie z przywołanym wyżej orzecznictwem, prokonstytucyjną wykładnię art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji.

[SOP]

DS